

**ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

*Кульчицький Віталій Йосипович¹, Петришин Людмила Йосипівна²,
Олійник Галина Михайлівна³*

Опубліковано	Секція	УДК
30.07.2025	Освітні, педагогічні науки	378.147:37.014.54:355.48(477)
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17085051		

Анотація. У статті досліджуються етичні аспекти організації патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні, що набуває особливого значення в контексті національної безпеки та збереження державності. Підкреслюється, що патріотичне виховання має бути спрямоване не лише на формування почуття любові до Батьківщини, а й на розвиток громадянської відповідальності, готовності до активної участі в захисті та відбудові країни. Проаналізовано історичні, психологічні та соціокультурні чинники, що впливають на результативність процесу, а також інституційні механізми, практичні ініціативи й роль інформаційного простору. Виокремлено ключові принципи: національна ідентичність, достовірність інформації, інтеграція навчального та виховного процесів, наступність і науковість підходів. Розглянуто виклики, пов'язані з воєнними реаліями, та обґрунтовано необхідність системного, комплексного підходу, що враховує моральні та ціннісні орієнтири сучасної молоді.

Ключові слова: патріотичне виховання, здобувачі вищої освіти, національна свідомість, етичні аспекти, воєнний стан.

**ETHICAL ASPECTS OF ORGANIZING PATRIOTIC EDUCATION OF HIGHER
EDUCATION STUDENTS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE**

Annotation. The article provides a comprehensive analysis of the ethical aspects of organizing patriotic education of higher education students in the conditions of martial law in Ukraine. In the current socio-political environment, patriotic education has become not only an element of personal development but also a strategic component of national security, resilience, and social consolidation. It contributes to shaping a generation capable of defending the country, preserving cultural identity, and actively participating in post-war recovery. The study emphasizes that ethical considerations in patriotic education must account for historical memory, moral values, and universal human rights, ensuring that educational activities foster unity without promoting intolerance. The analysis identifies a set

¹ доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін, Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України, 46001, м. Тернопіль, вул. майдан Воли, 1, <https://orcid.org/0000-0001-5863-3204>

² доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 46000, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2, <https://orcid.org/0000-0002-4506-1523>

³ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 46000, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, <https://orcid.org/0000-0002-8279-7433>

of ethical principles essential for effective implementation: strengthening national identity, cultivating civic responsibility, upholding truthfulness, ensuring integration and continuity, adhering to scientific validity, maintaining practical orientation, applying an individual approach, promoting tolerance, fostering legal awareness, developing collectivism, and enhancing psychological resilience. The research also addresses challenges specific to wartime conditions, including increased psychological stress among students, limited material and human resources, disruption of traditional educational processes, heightened security risks, fluctuating public sentiment, insufficient methodological experience, communication barriers, and the risk of politicization of educational content. The article concludes that the ethical organization of patriotic education in wartime is a complex, multi-level task requiring a systematic approach that harmoniously integrates historical, psychological, socio-cultural, and institutional dimensions. Such an ethically grounded strategy will contribute to forming nationally conscious, morally responsible, and socially active citizens capable of confronting modern challenges and safeguarding Ukraine's sovereignty.

Key words: patriotic education, students, national consciousness, ethical aspects, martial law.

Вступ

Патріотичне виховання здобувачів вищої освіти в Україні набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, коли збереження державності, територіальної цілісності та національної ідентичності постає як ключове завдання суспільства. На тлі сучасних викликів, пов'язаних з обороною країни, протидією інформаційним загрозам та збереженням культурної спадщини, питання формування громадянської свідомості та патріотизму стають фундаментально важливими для виховання майбутніх поколінь.

У сучасному контексті, коли Україна стикається з агресією та системними викликами безпеки, роль освітніх установ у формуванні патріотичного світогляду молоді є надзвичайно вагомою. Вища освіта, виконуючи традиційну функцію передачі професійних знань і навичок, водночас формує особистісні якості майбутніх фахівців, серед яких особливе місце займають громадянська відповідальність, національна свідомість, готовність до активної участі у розбудові держави. Етичний вимір патріотичного виховання передбачає гармонійне поєднання любові до Батьківщини з повагою до прав людини, недопущенням дискримінації, утвердженням принципів честі, гідності, гуманності та справедливості. Сучасні реалії збройної агресії проти України ставлять перед системою освіти завдання не лише інтелектуального, а й морального зміцнення молоді. Формування стійких етичних орієнтирів у здобувачів вищої освіти сприяє їх готовності до прийняття відповідальних рішень у кризових ситуаціях, збереженню людяності та правдивості навіть у найскладніших обставинах.

Патріотичне виховання – це не лише вивчення історії та культури України, національних традицій і символів, але й розвиток ціннісних орієнтацій, моральної стійкості, критичного мислення, уміння аналізувати події та робити висновки на основі історичного досвіду. Воно включає залучення молоді до волонтерської діяльності, участі у громадських ініціативах, проєктах, спрямованих на допомогу Збройним Силам України та постраждалим від війни, а також підтримку внутрішньої єдності суспільства. У воєнний час патріотичне виховання набуває додаткового виміру – моральної стійкості та етичної зрілості особистості.

В умовах воєнного стану освітній процес потребує нових підходів і методів, що враховують специфіку воєнного часу. Це можуть бути інтеграція військово-патріотичних дисциплін, проведення практичних тренінгів з домедичної допомоги, організація зустрічей з ветеранами та військовослужбовцями, використання

національно орієнтованих проєктних завдань. Такий підхід сприяє формуванню не лише знань, а й готовності діяти у кризових ситуаціях, захищати державу та підтримувати її у найважчі періоди.

Воєнний стан диктує необхідність поєднання професійної підготовки з вихованням високого рівня національної свідомості. Здобувачі вищої освіти, як майбутні спеціалісти та потенційні лідери суспільства, мають усвідомлювати власну роль у зміцненні обороноздатності та стійкості держави, відчувати відповідальність перед суспільством і майбутніми поколіннями.

Патріотичне виховання, інтегроване у систему вищої освіти, формує морально-етичні принципи, зміцнює національну самосвідомість та розвиває активну громадянську позицію. У воєнний час воно стає потужним інструментом підвищення психологічної стійкості, мобілізаційної готовності та згуртованості молоді.

Таким чином, організація патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану є не лише важливою складовою освітнього процесу, а й стратегічним чинником національної безпеки та стійкості. Вона сприяє вихованню покоління, здатного ефективно протистояти викликам часу, активно брати участь у захисті та відбудові своєї держави, зберігаючи її незалежність та культурну самобутність [3, с. 164–172].

Питання патріотичного виховання в Україні є важливою темою досліджень багатьох науковців, які працюють у галузі педагогіки, психології, соціології та політології. Так, зокрема, президент НАПН України В. Кремень у дослідженні «Філософія патріотичного виховання в умовах глобалізаційних викликів» зосереджує увагу на теоретичних засадах патріотичного виховання, його ролі у формуванні національної ідентичності та способах інтеграції патріотичних цінностей у систему вищої освіти. Академік І. Зязюн у науковій роботі «Патріотичне виховання студентської молоді: історичний та сучасний контексти» аналізував історичний розвиток патріотичного виховання в Україні, підкреслював важливість історичної пам'яті та культурної спадщини у формуванні патріотичних почуттів у студентів. В. Петровська у своїй праці «Патріотичне виховання молоді: виклики та перспективи» досліджує психологічні та педагогічні аспекти патріотичного виховання в сучасних умовах, аналізує роль освітніх установ у формуванні патріотичних почуттів у молоді.

Аналіз наукової літератури свідчить, що дослідження патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні є актуальною темою для українських науковців: М. Гнатюк – «Патріотичне виховання в умовах воєнного стану: досвід та перспективи», О. Кульчицька – «Формування патріотичних цінностей у здобувачів вищої освіти під час воєнного конфлікту», В. Іваненко – «Методологічні підходи до патріотичного виховання студентів в умовах воєнного стану», Н. Мельник – «Патріотичне виховання у системі вищої освіти: виклики та перспективи в умовах воєнного конфлікту», А. Соколов – «Роль університетів у формуванні патріотичної свідомості студентів під час воєнних дій», М. Гончар – «Патріотичне виховання студентів у контексті національної безпеки України» та інші.

Виокремлені дослідження висвітлюють різні аспекти патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні, розкриваючи методи, виклики і перспективи цього процесу.

Мета статті – дослідження етичних аспектів організації патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні, з урахуванням моральних цінностей, професійної етики та суспільної відповідальності.

Відповідно до мети дослідження, у статті передбачається вирішення таких завдань:

1. Проаналізувати сутність, значення та сучасний стан патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні з позицій етики та моральної відповідальності.
2. Визначити та охарактеризувати основні структурні компоненти ефективної організації патріотичного виховання (історичний, психологічний, соціокультурний, інституційний, інформаційний) з акцентом на їх етичному змісті.
3. Обґрунтувати принципи патріотичного виховання у воєнний період, які забезпечують не лише комплексність, системність і цілеспрямованість, а й відповідність моральним та гуманістичним цінностям.
4. Виявити та проаналізувати етичні дилеми, труднощі й виклики, що знижують ефективність патріотичного виховання у закладах вищої освіти в умовах воєнного стану.

Результати

Організація патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні є надзвичайно важливим аспектом формування громадянської свідомості, національної ідентичності та готовності до захисту своєї країни [1]. У сучасних умовах, коли Україна перебуває під впливом військової агресії, роль патріотичного виховання значно зростає, оскільки воно стає не лише елементом освітнього процесу, а й інструментом консолідації суспільства, підтримки морального духу та забезпечення стійкості нації.

Це складний та багатогранний процес, який вимагає системного підходу, врахування історичних, психологічних, соціокультурних та інституційних факторів. Ефективна організація патріотичного виховання має ґрунтуватися на поєднанні традиційних та інноваційних форм роботи зі студентською молоддю, використанні інтерактивних методів, залученні громадських і державних інституцій, а також урахуванні особливостей воєнного часу.

Вважаємо за необхідне виокремити основні елементи, які можуть сприяти ефективній організації патріотичного виховання в таких умовах:

1. *Історичний контекст.* Вивчення історії України та національної спадщини має стати стрижнем патріотичного виховання. Глибоке знання історії державотворення, боротьби за незалежність та суверенітет формує у здобувачів вищої освіти розуміння значущості нинішніх подій та необхідності їх активної участі в захисті країни. Особливе значення мають теми, пов'язані з визвольними рухами, становленням державних інституцій та роллю видатних діячів у збереженні національної самобутності. Разом з тим, вивчення історії України повинно не лише формувати національну свідомість, але й допомагати студентам критично оцінювати минуле крізь призму етичних стандартів. Героїчні постаті та події варто розглядати з урахуванням моральної стійкості їхніх учасників, а також визнання складних і суперечливих моментів історії.

Героїчні постаті та події, зокрема подвиги сучасних захисників України, стають моральними орієнтирами для молоді. Їх вивчення через лекції, документальні фільми, виставки та проєкти на основі усних історій сприяє емоційному залученню студентів і зміцнює їхній внутрішній зв'язок з державою. У цьому контексті важливим є поєднання академічного вивчення фактів із особистісно орієнтованими формами виховання, що дають змогу молоді відчувати причетність до національної історії.

2. *Психологічний аспект.* В умовах воєнного стану психологічна підтримка студентів набуває особливого значення. Надання кваліфікованої допомоги та консультування здобувачів вищої освіти сприяє подоланню стресу, тривожності та відчуття невизначеності. В освітніх закладах необхідно створювати центри психологічної підтримки та проводити тренінги з подолання кризових ситуацій. Формування психологічної готовності до дій в умовах воєнних викликів має

поєднувати розвиток стресостійкості з вихованням емпатії, співпереживання та почуття моральної відповідальності за власні вчинки перед суспільством.

Розвиток психологічної стійкості передбачає формування у студентів умінь зберігати працездатність, оптимізм та впевненість у власних силах навіть у складних умовах. Це можливо шляхом організації групових дискусій, арттерапевтичних занять, командних проєктів, а також участі у волонтерських ініціативах, що дають змогу відчувати власну значущість і корисність для суспільства.

3. *Соціокультурний компонент.* Збереження та популяризація національних традицій, культури та звичаїв є невід'ємною складовою патріотичного виховання. Вивчення народної творчості, фольклору, національної символіки та культурної спадщини сприяє формуванню почуття гордості за свою країну та її унікальність. Популяризація українських культурних традицій та мови повинна супроводжуватися етичним принципом толерантності, що передбачає повагу до культурних відмінностей і відмову від дискримінаційних підходів.

Мова та література виконують ключову роль у зміцненні національної ідентичності [5, с. 1183-1193]. Важливим є активне залучення студентів до вивчення української мови, ознайомлення з творами класичної та сучасної літератури, участь у літературних вечорах, конкурсах читців, театральних постановках за українськими творами. Це не лише збагачує мовний запас, а й формує емоційний зв'язок з культурними надбаннями нації.

4. *Інституційні заходи.* Важливим напрямом є інтеграція патріотичного виховання в освітні програми, що передбачає проведення спеціальних курсів, семінарів, тренінгів і науково-практичних конференцій. Викладачі можуть адаптувати зміст своїх дисциплін, включаючи до нього матеріали, які сприяють вихованню громадянської відповідальності та національної свідомості, етики громадянської поведінки у воєнний час, формуючи у студентів цілісне бачення моральних засад патріотизму.

Співпраця з армією, ветеранами та волонтерськими організаціями забезпечує практичний вимір патріотичного виховання. Зустрічі з військовослужбовцями, екскурсії до військових частин, участь у благодійних акціях і зборах допомоги армії формують у студентів реалістичне уявлення про виклики, з якими стикається країна, та мотивують до активних дій.

5. *Практичні ініціативи.* Волонтерська діяльність є одним із найефективніших інструментів розвитку активної громадянської позиції. Залучення студентів до гуманітарних місій, організації зборів допомоги, підтримки внутрішньо переміщених осіб сприяє розвитку емпатії, колективізму та відповідальності. Необхідно наголосити на тому, що волонтерська та громадська діяльність здобувачів вищої освіти повинна здійснюватися з дотриманням етичних норм: повага до гідності людей, допомога без дискримінації, чесність у звітуванні про результати роботи.

Національно-патріотичні заходи, такі як конкурси, фестивалі, флешмоби, спортивні змагання, присвячені національним святкам та важливим історичним подіям, створюють емоційний підйом і атмосферу єдності. Їх можна проводити у форматах, безпечних в умовах воєнного стану, зокрема онлайн.

6. *Інформаційний простір.* Сучасні медіа та комунікаційні канали відіграють вирішальну роль у поширенні патріотичних цінностей. Використання соціальних мереж, радіо, телебачення, подкастів та блогів дозволяє охоплювати широку аудиторію та формувати позитивний інформаційний фон. Робота з інформаційними ресурсами має включати розвиток медіаграмотності з акцентом на етичний аналіз, недопущення поширення мови ворожнечі, перевірку достовірності фактів і протидію фейкам.

Контрпропаганда в умовах гібридної війни є критично важливою. Необхідно навчати студентів навичкам медіаграмотності, критичного мислення та вмінню

відрізняти достовірну інформацію від фейкової. Це зменшить вплив ворожої пропаганди та підвищить стійкість інформаційного середовища в освітніх закладах.

Необхідно наголосити на тому, патріотичне виховання – це також цілеспрямований процес формування у молоді світоглядних установок, морально-психологічної готовності діяти в інтересах своєї держави та суспільства. Саме тому, етичний контекст патріотичного виховання передбачає:

- *пріоритет гуманістичних цінностей* – виховання патріотизму має ґрунтуватися на любові до свого народу та готовності захищати його, водночас поважаючи культурне розмаїття та гідність кожної людини.

- *відповідальність за правдивість інформації* – патріотичне виховання повинно уникати маніпуляцій і пропагандистських переконачень, базуючись на достовірних історичних фактах та чесній оцінці подій.

- *справедливість та рівність* – забезпечення рівних можливостей для всіх студентів у залученні до патріотичних ініціатив, незалежно від регіону походження чи соціального статусу.

Таким чином, патріотизм постає не як абстрактне почуття, а як морально виважена позиція, що включає активну громадянську участь та етичну відповідальність.

Резюмуючи вищевикладене, зазначимо, що організація патріотичного виховання в умовах воєнного стану включає в себе різноманітні заходи, спрямовані на підвищення рівня національної свідомості та громадянської активності здобувачів вищої освіти. Необхідно відзначити, що така організація повинна базуватися на певних принципах, які забезпечують ефективність і цілеспрямованість цього процесу. Доцільно, на нашу думку, зосередити увагу на таких принципах, як:

- *принцип національної ідентичності* – передбачає виховання у молодих людей почуття гордості за свою національну належність та формування відчуття причетності до національної спільноти. Реалізація цього принципу в умовах війни може включати залучення студентів до відновлення історичних пам'яток, участі у культурно-просвітницьких заходах, вивчення народних традицій та звичаїв, а також популяризацію українських символів у студентському середовищі.

- *принцип громадянської відповідальності* – формує усвідомлення студентами своїх прав та обов'язків, а також готовність діяти в інтересах держави та громади [4, с. 9-12]. Це може реалізовуватися через участь у студентському самоврядуванні, громадських ініціативах, обговореннях законодавчих змін, спрямованих на зміцнення обороноздатності країни.

- *принцип правдивості та достовірності* – полягає у поширенні перевіреної інформації та формуванні критичного мислення. В умовах інформаційної війни освітні заклади мають впроваджувати курси з медіаграмотності та створювати власні інформаційні платформи, де студенти отримуватимуть актуальну та перевірену інформацію про події в країні та світі.

- *принцип інтеграції* – означає включення патріотичного виховання в усі сфери освітньо-виховного процесу. Це може бути реалізовано шляхом інтеграції патріотичних тем у програми з історії, культурології, психології, менеджменту, а також у позааудиторну діяльність – конкурси, спортивні турніри, волонтерські проекти.

- *принцип наступності і систематичності* – передбачає безперервність патріотичного виховання протягом усього періоду навчання у закладі вищої освіти. Систематичне проведення тематичних тижнів, лекцій, зустрічей із військовими, участь у національних та міжнародних проєктах сприяє закріпленню отриманих знань та цінностей.

- *принцип науковості* – зумовлює використання сучасних досліджень і методик у процесі виховання. Це передбачає залучення до роботи фахівців з педагогіки,

психології, соціології, а також використання даних соціологічних опитувань щодо настроїв молоді для адаптації виховних програм.

- *принцип активності і практичної спрямованості* – означає залучення студентів до практичної діяльності, що має реальний вплив на громаду чи державу. Приклади: організація благодійних ярмарків на підтримку ЗСУ, участь у національних суботниках, допомога переселенцям.

- *принцип індивідуального підходу* – полягає в урахуванні особистих інтересів, здібностей і психологічного стану кожного студента. Патріотичні заходи можуть мати індивідуальний формат, наприклад, творчі проекти, дослідницькі роботи, волонтерська діяльність у межах обраної професійної спеціалізації.

- *принцип толерантності та взаємоповаги* – формує культуру спілкування, засновану на повазі до представників різних національностей та культур. В умовах багатонаціональної студентської спільноти важливим є проведення міжкультурних діалогів, спільних свят, тематичних дискусій.

- *принцип правової орієнтації* – забезпечує ознайомлення студентів із правовими аспектами захисту Батьківщини, мобілізаційними процедурами, правами військовослужбовців, а також міжнародним гуманітарним правом.

- *принцип колективізму і співробітництва* – розвиває навички командної роботи, взаємодопомоги, готовності діяти спільно в кризових ситуаціях. Його реалізація можлива через командні ігри, тренінги з командотворення, групові волонтерські місії.

- *принцип стресостійкості та психологічної готовності* – спрямований на підготовку студентів до дій у надзвичайних умовах. Доцільним є проведення курсів з першої допомоги, навчань із цивільного захисту, психологічних тренінгів із подолання наслідків стресу [2].

Щодо питання етичних аспектів організації патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні, на наш погляд, доцільно виокремити низку принципів, які повинні стати основою формування світогляду та громадянської позиції молоді:

- *принцип гідності та честі* передбачає виховання в здобувачів вищої освіти почуття власної гідності, що базується на усвідомленні своєї цінності як особистості та громадянина України. Водночас цей принцип вимагає поваги до гідності інших людей незалежно від їхніх поглядів, соціального походження, культурних відмінностей чи релігійних переконань. Збереження честі й гідності є фундаментом формування морально зрілої особистості, здатної діяти в інтересах суспільства.

- *принцип гуманності* означає, що патріотизм має бути спрямований на утвердження гуманістичних цінностей, таких як милосердя, толерантність та взаєморозуміння. Він протиставляється агресивно-націоналістичним ідеям, які можуть породжувати ворожнечу та роз'єднання. Гуманістичний патріотизм сприяє формуванню відкритого, інклюзивного суспільства, де цінується життя та добробут кожної людини.

- *принцип справедливості* полягає у забезпеченні рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу в питаннях патріотичного виховання. Це стосується як доступу до виховних заходів, так і рівного ставлення до здобувачів освіти незалежно від їхніх матеріальних можливостей чи соціального статусу. Дотримання цього принципу формує в молоді почуття довіри до держави та освітніх інституцій.

- *принцип чесності та правдивості* вимагає відмови від перекручення історичних фактів, маніпуляцій або навмисного замовчування інформації. Патріотичне виховання має спиратися на об'єктивні дані, достовірні джерела та науково підтверджені відомості. Це забезпечує формування критичного мислення, здатності відрізнити правду від пропаганди та зміцнює моральну позицію особистості.

- *принцип солідарності* означає взаємопідтримку, колективну відповідальність і єдність у спільних діях, особливо у складні для країни часи. Він спонукає здобувачів освіти відчувати свою причетність до спільної справи, усвідомлювати значення командної роботи та готовності допомагати один одному. Така єдність зміцнює національну згуртованість і підвищує стійкість суспільства перед викликами.

У сукупності ці принципи формують етичний каркас патріотичного виховання, що спрямований на розвиток морально зрілої, відповідальної та свідомої особистості, здатної діяти в інтересах своєї держави та суспільства, зберігаючи при цьому гуманістичні орієнтири.

Загалом, дотримання зазначених принципів забезпечує комплексний та ефективний підхід до патріотичного виховання, спрямований на формування у здобувачів вищої освіти високих морально-етичних якостей, національної свідомості та готовності до захисту своєї країни.

Разом з тим, необхідно відзначити, що організація патріотичного виховання здобувачів вищої освіти України в умовах воєнного стану стикається з рядом труднощів, які впливають на ефективність та якість цього процесу. До основних труднощів можна віднести наступні:

- *психологічний тиск і стрес* – воєнний стан спричиняє значний психологічний стрес як у здобувачів вищої освіти, так і у викладачів. Постійна тривога, відчуття небезпеки, втрата близьких чи вимушене переселення негативно впливають на мотивацію до навчання та участь у виховних заходах. Для зниження цього впливу необхідно впроваджувати системи психологічної підтримки та кризового консультування.

- *обмежені ресурси* – дефіцит фінансових та матеріальних ресурсів часто унеможливорює проведення великих заходів, виготовлення наочної продукції чи забезпечення технічного обладнання. У таких умовах особливого значення набуває партнерство з громадськими організаціями, бізнесом, благодійними фондами.

- *перебої в освітньому процесі* – евакуації, руйнування інфраструктури, відключення електроенергії та Інтернету ускладнюють планування систематичних заходів. Часто необхідно переводити виховну роботу в онлайн-формат або організовувати її в умовах тимчасових навчальних баз.

- *безпекові ризики* – проведення масових заходів у воєнний час пов'язане з підвищеною загрозою для життя і здоров'я учасників. Це змушує шукати альтернативні форми роботи: малі групи, дистанційні зустрічі, інтерактивні онлайн-курси.

- *зміни в суспільних настроях* – серед молоді можуть поширюватися песимізм, апатія, втрата віри в позитивні зміни. Завдання освітніх закладів – формувати позитивний наратив, демонструвати історії успіху та приклади стійкості.

- *відсутність досвіду* – багато закладів не мають розроблених програм патріотичного виховання, адаптованих до умов війни. Це потребує створення методичних рекомендацій, обміну досвідом між університетами та підготовки кадрів.

- *комунікаційні проблеми* – ускладнення зв'язку між студентами, викладачами та адміністрацією призводить до зниження координації. Для вирішення цієї проблеми важливо використовувати всі доступні канали зв'язку, включно з мобільними застосунками, чат-ботами та соціальними мережами.

- *політизація освіти* – в умовах воєнного стану патріотичне виховання може використовуватися у політичних цілях, що викликає недовіру в частини студентської молоді. Освітні заклади мають забезпечувати нейтральність і прозорість виховних заходів, зосереджуючись на морально-етичних і громадянських цінностях, а не на політичній агітації.

Таким чином, для подолання цих труднощів необхідно розробити гнучкі стратегії та підходи до патріотичного виховання, які враховують специфіку воєнного часу, забезпечують підтримку психологічного здоров'я здобувачів вищої освіти та викладачів, а також залучають широкий спектр ресурсів і партнерів [6, с. 112-121].

Висновки

Патріотичне виховання здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні постає як стратегічно важливий, багатовимірний процес, у якому формування національної ідентичності органічно поєднується з розвитком морально-етичних, світоглядних і громадянських якостей молоді. Етичний вимір цього процесу забезпечує його гуманістичну спрямованість, сприяє збереженню духовних цінностей, формуванню відповідальності та готовності діяти на основі принципів гідності, справедливості й правди.

Здобувачі вищої освіти, які проходять через систему такого виховання, стають не лише носіями української культури та активними учасниками громадського життя, а й морально зрілими особистостями, здатними протистояти викликам воєнного часу та брати на себе відповідальність за відновлення й розвиток держави. Їхня здатність зберігати людяність у кризових умовах і діяти етично є ключовим чинником для консолідації суспільства.

Організація патріотичного виховання вимагає системного підходу, який передбачає інтеграцію освітніх програм, виховних і позааудиторних практик, а також взаємодію закладів вищої освіти з державними структурами, громадськими організаціями та культурно-освітніми інституціями. Особливу вагу мають урахування історичних традицій, психологічних механізмів формування ідентичності, соціокультурних реалій та використання сучасних комунікаційних технологій для підсилення виховного впливу.

Ефективне впровадження етично орієнтованого патріотичного виховання формує покоління національно свідомих, морально стійких, соціально активних і креативних громадян, готових до участі у захисті й модернізації країни.

Водночас дослідження окреслює перспективу подальших наукових пошуків, зокрема порівняльного аналізу зарубіжного досвіду країн, що пережили військові конфлікти. Такий аналіз сприятиме створенню цілісної, науково обґрунтованої моделі патріотичного виховання, яка зміцнить обороноздатність, соціальну стабільність і духовну єдність суспільства, а також забезпечить поступ України як незалежної, демократичної та сильної держави.

Список використаних джерел

1. Бахомент, С., & Троцюк, О. (2023). Національно-патріотичне виховання молоді в умовах воєнного стану. *Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (20–21 березня 2023 р.). ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
2. Бондаренко, Н. В., & Косянчук, С. В. (2022). *Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації*. Фенікс.
3. Добридень, А. В., & Кравець, Н. П. (2023). Військово-патріотичне виховання здобувачів вищої освіти в умовах дії воєнного стану в Україні. *Перспективи та інновації науки*, 9(27), 164–172.
4. Мічуда, В. В., & Бондаренко, Р. І. (2024). Пріоритети національно-патріотичного виховання в умовах повномасштабної війни. *Інноваційна педагогіка*, 70(2), 9–12.

5. Прокопів, Л. М., Козира, Ю. В., Щербанюк, А. Я., & Жураківський, П. В. (2024). Історіографія поняття «національно-патріотичне виховання»: аналіз та перспективи. *Наукові інновації та передові технології*, 3(31), 1183–1193.

6. Романюк, С., & Мафтин, Л. (2023). Національно-патріотичне виховання в умовах викликів сучасності. *Інноватика у вихованні*, 17, 112–121.